

ОЦІНОЧНІ КРИТЕРІЇ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ У ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА**EVALUATIVE CRITERIA FOR CONSIDERATION OF CASES IN CIVIL PROCEEDINGS**

**Кучер Т.М., д.ю.н.,
професор кафедри приватно-правових дисциплін
Київський міжнародний університет**

У цій статті на основі комплексного аналізу чинного цивільного процесуального законодавства України та актуальних підходів розглядаються проблемні аспекти застосування оціночних критеріїв при розгляді справ в порядку цивільного судочинства України. Детально аналізується вплив таких оціночних критеріїв на результати розгляду та вирішення справ, зокрема серед них ефективність, розумність, пропорційність, зловживання процесуальними правами, завідомо безпідставний позов, очевидно штучний характер позову. Також приділяється достатня увага висвітленню проблемних аспектів, пов'язаних з їх застосуванням, іманентна природа таких положень, їх змістовне навантаження. Доводиться необґрунтоване елімінування з загальної та спеціальної частин ЦПК України такого об'єкту захисту як свободи, що нівелює конституційні засади щодо абсолютності їх судового захисту. Детально аналізується принцип пропорційності з його ключовими аспектами, означено невичерпний характер його складових. Обґрунтовано щодо принципу розумності, що його перші два критерія дійсно мають змістовий базис, оскільки у першому підлягають аналізу предмет позовних вимог, їх кількість, характерні риси обставин, які обґрунтовують вимоги чи заперечення учасників справи, необхідна доказова база для доведення обраної правової позиції тощо, у другому – формальні підстави (орієнтовна кількість часу для складення певного процесуального документа, строк поштового перебігу відправки, доставки такого документа адресату, суду тощо. Що ж до вказівки останнього критерію, то це є порушення причинно-наслідкових зв'язків між дією та її результатом, адже саме від дотримання поряд з іншими і такого принципу як розумність строків розгляду справи судом залежить виконання завдання цивільного судочинства. Взявши до уваги наведену у цьому дослідженні пропозицію по вдосконаленню сфери дії принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами встановлено необхідність уніфікації європейської практики у національне законодавство шляхом доповнення принципу розумності строків розгляду справи новим критерієм – поведінкою учасників судового процесу. На підставі даного дослідження запропоновано конкретні зміни до існуючих правових положень шляхом закріплення новітніх положень в чинному ЦПК України.

Ключові слова: оціночний критерій, ефективність, розумність, пропорційність, свободи, об'єкт захисту, аргумент, зловживання процесуальними правами, завідомо безпідставний позов, очевидно штучний характер позову.

In this article, on the basis of a comprehensive analysis of the current civil procedural legislation of Ukraine and current approaches, the problematic aspects of the application of evaluation criteria in the consideration of cases in the civil justice system of Ukraine are considered. The impact of such evaluation criteria on the results of consideration and resolution of cases is analyzed in detail, including efficiency, reasonableness, proportionality, abuse of procedural rights, obviously groundless lawsuit, obviously artificial nature of the lawsuit. Sufficient attention is also paid to highlighting problematic aspects related to their application, the immanent nature of such provisions, their content load. Unfounded elimination of such an object of protection as freedom from the general and special parts of the Civil Procedure Code of Ukraine is proved, which nullifies the constitutional principles regarding the absoluteness of their judicial protection. The principle of proportionality with its key aspects is analyzed in detail, the inexhaustible nature of its components is defined. It is substantiated with regard to the principle of reasonableness that its first two criteria really have a substantive basis, since in the first one the subject of claims, their number, characteristic features of the circumstances that substantiate the claims or objections of the parties to the case, the necessary evidence base for proving the chosen legal position, etc., are subject to analysis, in to the second – formal reasons (estimated amount of time for drawing up a certain procedural document, the time it takes to send, deliver such a document to the addressee, the court, etc. As for the indication of the last criterion, this is a violation of the cause-and-effect relationship between the action and its result, because the fulfillment of the task of civil justice depends on the observance, along with others, of such a principle as the reasonableness of the terms of consideration of the case by the court. Taking into account the proposal presented in this study to improve the scope of the principle of the inadmissibility of the abuse of procedural rights, the need to unify the European practice into national legislation was established by supplementing the principle of reasonableness of the trial period with a new criterion – the behavior of the participants in the judicial process. On the basis of this study, specific changes to the existing legal provisions are proposed by enshrining the latest provisions in the current Civil Procedure Code of Ukraine.

Key words: evaluation criterion, efficiency, reasonableness, proportionality, freedoms, object of protection, argument, abuse of procedural rights, obviously groundless lawsuit, obviously artificial nature of the lawsuit.

Тримаючи курс на гармонізацію українського законодавства до європейського ЦПК України закріпив значну кількість нових понять, які за своїм змістом є оціночними. Дієвих впроваджень таких оціночних понять при розгляді кожної справи в порядку цивільного судочинства можна досягнути лише за умови чіткого розуміння їх сутності, правової природи, змісту, критеріїв, механізмів застосування. До сьогоднішнього часу так і не вироблено єдиних стандартів щодо однозначного застосування таких орієнтирів, що і обумовлює постановку проблеми на даний час. Метою даної статті є дослідження впливу таких оціночних понять на здійснення цивільного судочинства і можливість досягнення поставлених завдань за результатами розгляду цивільних справ, а також правова оцінка ризиків новітніх положень, закріплених у цивільному процесуальному законодавстві на отримання ефективного права на захист для кожної особи та вироблення пропозицій по елімінуванню таких негативних явищ у чинному законодавстві України. Відповідно до поставленої мети в статті зосереджено увагу на вирішенні таких основних завдань:

виявити найбільш дискусійні аспекти сучасного цивільного процесуального законодавства щодо оціночних критеріїв; проаналізувати такі критерії, встановити умови, необхідні для належної їх реалізації; охарактеризувати особливості закріплених в чинному законодавстві оціночних критеріїв; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства України.

В першу чергу реформаційні зміни торкнулися завдання та основних засад цивільного судочинства. Однак, для реформування вітчизняного цивільного процесуального законодавства був запозичений досвід зарубіжних країн (зокрема принцип змагальності цивільного процесу) і запроваджено його без урахування української ментальності, своєчасної підготовки фахівців, без комплексного запозичення інститутів, на яких ґрунтується дія цього принципу в зарубіжному судочинстві тощо [1, с. 76]. У порівнянні з минулим Цивільним процесуальним кодексом України завдання цивільного судочинства у діючому ЦПК України [2] залишилися майже ідентичними, лише

конкретизовано мету такого завдання прикметником «ефективний», а саме «завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного (підкреслено – Т.К.) захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Але введення такого оціночного критерію, як ефективність, по суті у підґрунті цивільного судочинства має суттєво впливати і на увесь механізм здійснення такого виду судочинства. Лексично прикметник «ефективний» означає той, що приводить до потрібних результатів, дієвий; передбачений для виконання корисної роботи, продуктивний; той, що дає ефект [3]. У свою чергу під ефектом розуміють враження, яке вироблене ким-, чим-небудь на кого-, що-небудь; дія, яка вироблена ким-, чим-небудь, результат, як наслідок чого-небудь; те, з допомогою чого складається будь-яке враження [4]. Виходить, що законодавець доповнив якісно оціночною характеристикою такий важливий правовий інститут як право на судовий захист безпосередньо для посилення значення такого інституту, його ролі у житті кожної людини та значення для підприємств, установ, організацій чи держави. Іншими словами, розгляд кожної цивільної справи має забезпечити ефективний захист прав, свобод чи інтересів осіб (об'єктів захисту). Зрозуміло, що основне завдання цивільного судочинства має забезпечуватися усією системою його норм, правових інститутів, процедур тощо. Натомість, у безлічі процесуальних норм як загальної так і спеціальної частини не міститься серед інших такий об'єкт захисту як свободи, тобто законодавець незважаючи на основне завдання цивільного судочинства, рівнозначність таких об'єктів безпідставно виключив один із них, тим самим суттєво обмеживши право на судовий захист (наприклад, щодо застосування забезпечення позову (ч. 2 ст. 149 ЦПК України, п. 10 ч. 1 ст. 150); скасування зустрічного забезпечення (ч. 2, 4, 7 ст. 155); відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову (ч. 1 ст. 159); змісті позовних вимог (п. 4 ч. 3 ст. 175); переліку підстав для постановлення ухвали про відмову у затвердженні мирової угоди (ч. 5 ст. 207) тощо. Натомість у змісті судового рішення, а саме його мотивувальній частині суд зобов'язаний визначити чи були і ким порушені, не визнані або оспорені права, свободи чи інтереси, за захистом яких мало місце звернення до суду. Тобто, у позовній заяві як визначеній законодавством формі ініціювання позовного провадження можливість зазначення свобод як об'єкту захисту відсутня, а у рішенні суду за результатами розгляду відповідного позову суд повинен мотивувати такий елімінований об'єкт захисту. Поряд з цим у ч. 2 статті 8 ЦПК України гарантована відкритість інформації щодо справи для осіб, які не брали в ній участь, але суд вирішив питання про їхні права, інтереси, обов'язки та інтереси (підкреслено – Т.К.). Комплементарно, і частина 4 ст. 13 ЦПК України як виняток для уповноваженого державою суб'єкта з принципу диспозитивності зобов'язує суд залучати відповідний орган чи особу, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, якщо він законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє. Наведені основоположні засади ЦПК України свідчать, що «свободи» є рівноцінним об'єктом захисту поряд з правами та інтересами, які слід не лише захищати, а й превентивно не допустити їх порушення, адже в праві на судовий захист як правовому інституті його основні категорії: матеріальні об'єкти (права, свободи та інтереси) та процесуальні обов'язки уповноважених осіб судів, які мають гарантувати особам, які звертаються до суду, реальний і об'єктивний захист вказаних об'єктів [5, с. 5]. Слід невідкладно таку грубу помилку законодавця усунути шляхом доповнення відповідних норм рівнозначним об'єктом захисту наряду з іншими – свободами.

Стурбованість правників занадто оціночними критеріями дозволяє ставити резонні запитання як розуміти ці критерії, як визначати? І тут же констатуємо факт, що це буде зрозуміло тільки в процесі формування відповідної правозастосовної практики, говорити про певну єдність якої можна буде лише через певний час [6]. Оціночні судження пронизують і нові принципи цивільного судочинства, які закріплені у частині 3 ст. 2 ЦПК України, зокрема серед них пропорційність, розумність строків розгляду справи судом, неприпустимість зловживання процесуальними правами. Передбачивши такий принцип як пропорційність у новому ЦПК України законодавець намагався виокремити критерії для його усвідомлення, зокрема це завдання цивільного судочинства; забезпечення розумного балансу між приватними й публічними інтересами; особливості предмета спору; ціну позову; складність справи; значення розгляду справи для сторін, час, необхідний для вчинення тих чи інших дій, розмір судових витрат, пов'язаних із відповідними процесуальними діями, тощо. Як бачимо, такий перелік не вичерпний, що обумовлено і іншими положеннями ЦПК України. Серед таких можна виділити письмове опитування учасників справи як свідків, відповідно до якого кожен учасник справи може поставити в першій заяві по суті справи (позов, відзив на позов) не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи, по кожному з яких останній зобов'язаний надати вичерпну відповідь, якщо тільки у нього не наявні підстави для відмови від надання таких відповідей (ст. 93 ЦПК України). Хоча така новела і розташована у главі докази та доказування, параграфі «показання свідків», однак іманентна природа такого письмового опитування явно суперечить визначальним вимогам для можливості віднесення результатів такого письмового опитування до такого виду доказів як показання свідків. Насамперед, у правовому положенні, яке надає право сторонам, третім особам та їх представникам виступати у якості свідків обов'язковою умовою для цього визнається наявність такої процесуальної дії як допит (ч. 1 ст. 92 ЦПК України, ст. 234 ЦПК України), а не опитування як це чітко визначено ст. 93 ЦПК України. По-друге, для визнання таких поясень доказом свідок обов'язково має бути приведений до присяги та попереджений судом про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання чи відмову від давання показань на вимогу суду, а не проста вказівка щодо обізнаності із таким змістом щодо кримінальної відповідальності за відповідні дії, як це встановлено ч. 4 ст. 93 ЦПК України. По-третє, під час допиту свідка у судовому засіданні судом забезпечується така важлива гарантія як зняття питань, поставлених свідку, якщо вони за змістом ображають честь та гідність особи, є навидними (ч. 10 ст. 230 ЦПК України), що не може бути забезпечено в порядку письмового опитування. Особливу увагу ж в контексті цього дослідження привертає специфічне відображення принципу пропорційності в такому правовому явищі, а саме кількісне обмеження таких запитань – не більше десяти. Залишається тільки будувати здогадки чому саме така цифра на думку законодавця відповідає принципу диспозитивності. Тобто, критерієм пропорційності в даному випадку виступила кількісна характеристика.

Щодо розумності, то частиною 2 ст. 121 ЦПК України закріплено певні критерії визначення розумності строків: 1) врахування обставин справи; 2) достатність часу для вчинення процесуальної дії; 3) відповідність завданню цивільного судочинства. Перші два критерії дійсно мають змістовий базис, оскільки у першому підлягають аналізу предмет позовних вимог, їх кількість, характерні риси обставин, які обґрунтовують вимоги чи заперечення учасників справи, необхідна доказова база для доведення обраної правової позиції тощо, у другому – формальні підстави (орієнтовна кількість часу для складення пев-

ного процесуального документа, строк поштового перебігу відправки, доставки такого документа адресату, суду тощо. Що ж до вказівки останнього критерію, то це є порушення причинно-наслідкових зв'язків між дією та її результатом, адже саме від дотримання поряд з іншими і такого принципу як розумність строків розгляду справи судом залежить виконання завдання цивільного судочинства. Саме тому останній критерій щодо відповідності завданню цивільного судочинства має бути виключений із ч. 2 ст. 121 ЦПК України.

При цьому саме на суд покладається обов'язок встановлення та дотримання таких критеріїв (ч. 1 ст. 121 ЦПК України), що є цілком логічним, виходячи з завдання цивільного судочинства та положень ст. 6 Європейської конвенції по правам людини щодо права кожної людини на справедливий та публічний розгляд справи в розумний строк, адже будь-які порушення таких строків з боку учасників справи призведуть до неможливості вчинення певної процесуальної дії (п. 4, 6 ч. 2 ст. 43, ч. 8 ст. 83 ЦПК України), ускладненнь щодо її подальшого розгляду (ч. 4, 5 ст. 83 ЦПК України), застосування судом заходів процесуального примусу (ч. 8 ст. 84 ЦПК України, ч. 7 ст. 84 ЦПК України) та навіть визнання подібних дій зловживанням процесуальними правами з їх негативними наслідками для таких учасників процесу. Практика Європейського суду з прав людини до факторів, які мають значення при встановленні відповідності часу судового процесу критерію розумності відносить складність справи, поведінку заявника, дії судових та адміністративних органів [7; с. 116–117]. Взявши до уваги наведену у цьому дослідженні пропозицію по вдосконаленню сфери дії принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами вважаю за необхідне уніфікувати європейську практику у національне законодавство шляхом доповнення принципу розумності строків розгляду справи новим критерієм – поведінкою учасників судового процесу.

Цікавими є положення пункту 4 ч. 1 ст. 161 ЦПК України надає можливість заявляти вимогу щодо видачі судового наказу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину – однієї чверті, на двох дітей – однієї третини, на трьох і більше дітей – половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб. Таке положення відповідає імперативній вказівці, закріпленій у частині 5 ст. 183 СК України. При цьому таке право надано виключно щодо звернення в порядку наказного провадження, яке базується на безспірному характері вимог. Хоча і таке положення виявляється дещо дискусійним, виходячи з декількох аспектів. По-перше, абз. 2 ч. 2 ст. 182 Сімейного кодексу України [8], мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. А ось вже мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку і може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів (абз. 3 ч. 2 даної статті). Тобто, нормами матеріального права чітко встановлено мінімальний гарантований розмір аліментів на дитину та одиницю його вирахування – мінімальний прожитковий мінімум на дитину відповідного віку, а вже збільшення чи зменшення такого розміру у кожному конкретному випадку має визначатися судом з урахуванням встановлення наявності обставин для подібних змін та доведення їх у встановленому чинним ЦПК України порядку. По-друге, ч. 2 ст. 161 ЦПК України прямо передбачає право вибору щодо звернення з вимогою щодо стягнення аліментів у розмірах, встановлених п. 4 ч. 1 ст. 161 ЦПК України як у наказному провадженні

так і спрощеному позовному провадженні, що повністю нівелює інтенцію матеріального та процесуального права.

Варто відмітити, що частина 5 ст. 43 ЦПК України передбачає, що документи (в тому числі процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) можуть подаватися до суду, а процесуальні дії вчинятися учасниками справи в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. У свою чергу частина 7 вказаної статті звільняє учасників справи від обов'язку надсилати іншим учасникам справи або подавати до суду копії документів, якщо він подає документи до суду в електронній формі. Іншими словами, законодавець чітко розмежує оригінали документів та їх копії. У той же час залежно від виду таких документів до суду вирізняється і порядок їх подання, зокрема якщо вони надсилаються в електронній формі, такі документи скріплюються електронним цифровим підписом учасника справи (його представника), а якщо у паперовій, то вони подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в паперовій формі та, знову ж таки скріплюються, але вже власноручним підписом учасника справи (його представника) (абз. 2 ч. 8 статті 43 ЦПК України). Ось виникає запитання, які дії у собі містить термін «скріплюються підписом»? Якщо мається на увазі завірнення підписом, то тоді це призведе до недійсності оригіналів документів, адже усі додаткові написи на оригіналі, зроблені після набрання чинності таким без дотримання встановленої законом чи договором процедури щодо внесення змін та доповнень призведуть до недійсності таких оригіналів. Із матеріалів судової практики автора оригінали документів, які були надані для огляду судом представником позивача були помилково вшиті до матеріалів справи, а, відповідно наявність лише проколів на оригіналах документів призвели до їх недійсності.

Застосування ще одного оціночного поняття у новому ЦПК України, як «неприпустимість зловживання процесуальними правами» напряду залежить від існування конкретних обставин, які зазначені у ч. 2 ст. 44 ЦПК України, що і можна вважати критеріями такого інституту. Зокрема, зупинимо свою увагу на окремих з них. Першим з них означено подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкодження розгляду справи чи виконання судового рішення. Не просто подив, а острах викликає застосовуване законодавцем формулювання «закінчення дії (вичерпання) судового рішення», оскільки чинне законодавство термінологічно закріплює лише такі допустимі характеристики до дії судового рішення як «набрання ним законної сили» (ч. 1 ст. 96, ч. 1 ст. 98 ЦПК України, ч. 2 ст. 115 СК України, ч. 6 ст. 164 СК України, ч. 2 ст. 308 ЦПК України, ч. 1 ст. 155 ЦПК України тощо) чи «набрання чинності» (ч. 3, ч. 4 ст. 104 СК України, ч. 6 ст. 217 СК України) та конституційний принцип обов'язковості судового рішення, і не встановлює жодних обмежень щодо строку його дії. Тим самим законодавець допустив порушення абсолютних конституційних засад можливістю трактування на власний розсуд судами питання щодо визначення перебігу строку дії судового рішення. Таке положення слід негайно виключити із п. 1 ч. 2 ст. 44 ЦПК України.

У свою чергу ще однією підставою ймовірного зловживання процесуальними правами визначають подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер; Насамперед, зрозуміло, що застосування такого пункту можливе лише до справ позовного провадження. По-друге, підставами позову є порушені, невизнані або

оспорювані права, свободи чи інтереси, а право на їх судовий захист відповідно до ст. 55 Конституції України [9] є абсолютним, що додатково підтверджується і ч. 3 ст. 4 ЦПК України щодо недійсності відмови від права на звернення до суду, адже неможливо звужити чи обмежити доступ до абсолютного права, гарантованого законодавством. Поряд з цим п. 5 ч. 3 ст. 175 ЦПК України закріплює однією із обов'язкових кондицій до змісту позовної заяви – виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги та зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини. Тобто, лише за результатами розгляду цивільної справи судом, встановленні усіх обставин, які необхідні для її вирішення, безпосередньому дослідженні доказів і не лише у суді першої інстанції, а й навіть при апеляційному чи й також касаційному перегляді можна зробити більш менш вірогідні висновки про можливий безпідставний характер позову, що дуже умовно. Додатково варто нагадати, що під правом на судовий захист в широкому контексті розуміється одночасно і право відповідача та інших заінтересованих осіб скористатися судовим захистом від зловживань з боку позивача (заявника). Отже, в даному аспекті оціночне судження «завідомо безпідставний позов» порушує абсолютне право осіб на судовий захист, нівелює принцип безпосередності цивільного судочинства та суперечить такій вимозі до судового рішення як обґрунтованість.

Також велику проблематику щодо практичного застосування має і таке оціночне судження як «очевидно штучний характер позову» (п. 3 ч. 2 ст. 44 ЦПК України), оскільки його інтенція вочевидь пов'язана з встановленням завідомо умислу в діяннях особи і, зрозуміло, суб'єктивною стороною такого правопорушення. Найбільш важливим та відповідальним у достовірному встановленні саме цього компоненту правопорушення є ґрунтовна правова оцінка ментальних складових суб'єкта, що потребує глибокого внутрішнього осмислення уповноваженим суб'єктом з розгляду цивільних справ та вірогідного підтвердження таких висновків доказами. До критеріїв такого оціночного поняття «очевидно штучний характер позову» можна віднести: умисел учасника справи; достовірне підтвердження обізнаності учасника справи щодо безпідставності змісту поданої ним до суду позовної заяви.

Сфера поширення вимоги щодо неприпустимості зловживання процесуальними правами виходячи із контексту ч. 1 ст. 44 ЦПК України, яка містить узагальнюючу категорію усіх суб'єктів цивільного судочинства «учасники судового процесу», як-то учасників справи (позивач, відповідач, заявник, заінтересовані особи, боржник, треті

особи) так і інших учасників судового процесу (помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст) та їх представників, однак усі підстави для застосування такого правового інституту, передбачені у п. 1-5 ч. 2 ст. 44 ЦПК України рівним чином як і наслідки (ч. 3 даної статті) зловживання процесуальними правами безпосередньо пов'язані лише з однією категорією – учасниками справи. Задля відповідності інтенції поширення інституту зловживання процесуальними правами на всіх учасників судового процесу слід змінити характер підстав для застосування такого інституту з вичерпного на невичерпний.

Ще один дуже важливий оціночний критерій міститься у ч. 7 ст. 242 ЦПК України стосовно тривалості судових дебатів, яка визначається головною з урахуванням думки учасників справи виходячи з розумного часу для викладення промов. Головуючий може зупинити промовця лише тоді, коли він виходить за межі справи, що розглядається судом, або повторюється, або істотно виходить за визначені судом межі часу для викладення промов у судових дебатах. З дозволу суду промовці можуть обмінюватися репліками. Право останньої репліки завжди належить відповідачеві та його представникові. Але виходячи з наведеної норми, як визначити яка достатня кількість часу для підсумовування результатів, залежно від кількості доказів, аргументів, але не слід забувати, що і аргументувати потрібно кожен доказ та навести мотиви щодо наявності чи відсутності підстав для задоволення позову.

Варто відзначити, що незважаючи на наявність мотивувальної частини рішення відсутня вимога щодо вмотивованості судового рішення, хоча у частині 4 ст. 265 ЦПК України наведено цілий перелік вимог до мотивувальної частини рішення, які також є оціночними, адже саме відносно них в основному наводяться мотиви незгоди особами, які звертаються за оскарженням судового рішення.

Також в ЦПК України неодноразово використовується термін «аргумент», але на жаль, як і у минулій редакції, хоча в порівнянні з останньою даний термін використовується набагато частіше не наводиться його зміст та не розкриваються складові. Із аналізу ч. 1 та 2 статті 174 ЦПК України виходить, що аргументи наряду з міркуваннями не входять до складу заяв по суті справи, а така форма обґрунтування своїх умовиводів як пояснення є заявою по суті лише виходячи з суб'єктного складу особи, яка її подає, а саме третьої особи або дозволу суду як реакція особи на окреме питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучер Т. М. Теорія доведення у цивілістичному процесі. Цивілістична процесуальна думка. 2016. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tsprv_2016_5_15 (дата звернення: 19.02.2023).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодифікований акт від 18 бер. 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 19.02.2023).
3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/efektyvnyj> (дата звернення: 19.02.2023).
4. Вікіпедія. Вільна енциклопедія : веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82> (дата звернення: 19.02.2023).
5. Кучер Т.М. Право на судовий захист в порядку цивільного судочинства України: автореф. дис. ...канд-та юрид. наук : 12.00.03. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2009. 19 с.
6. Божко Юлія Новий Цивільний процесуальний кодекс: коротко про головне : веб-сайт. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011181 (дата звернення: 19.02.2023).
7. Манукян В.И. Европейский суд по правам человека: право, прецеденты, комментарии: науч.-практич. пособие. Киев: Истина, 2007. 368 с.
8. Сімейний кодекс України : Кодифікований акт від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 19.02.2023).
9. Конституція України : Основний Закон від 28 черв. 1996 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print1434373001629148> (дата звернення: 19.02.2023).